

HANS BERGSTRÖM

PÅ
ANDRA
SIDAN

Brevväxling
över Atlanten
genom en säregen
vinter

fri tanke

MATS SVEGFORS

Boca Raton, Florida,
den 5 december 2020

Mats, ärade gamle kollega,

Blev uppiggad av Ditt initiativ till återupptaget tankeutbyte om tidens stora frågor, så där ett kvarts sekel efter att Du var ansvarig för SVD:s opinionssidor och jag för DN:s. Läsare erinrar ännu om den tiden. De verkar minnas den som en period då meningar bröts mellan tidningarna, men i en strävan att komma vidare i förståelse.

Vi lever åter i intressanta tider, så det finns mycket att reflektera över och förstå. Det stora livet bryter som alltid in i det lilla, som väl kan kallas »det verkliga«. Men även det omvända gäller, att vad vi ser i det nära kan vara en korrigerings till de mediala bilderna av vad som händer i stort. Enligt min mening finns det nu mycket att korrigera därvidlag. Återkommer till detta, bland annat med anledning av det amerikanska presidentvalet och dess återspeglings i Sverige.

Vi hade båda under vår tidningstid gedigen egen erfarenhet av hur politik och regeringskansli fungerar inifrån. Några kanske menade att det korrumpade; minns när jag började på DN:s ledaravdelning 1987 hur en legendar på kulturredaktionen gick upp till mig och sa »Så du är folkpartisten på ledarredaktionen!«. Det var inte menat som smicker, utan som ifrågasättande av oberoende. Men vår bakgrund lyfte av illusioner, och gjorde oss nog snarare mer självständiga i omdömet.

Nu ser vi på Sverige från varsin sida av Det Stora Havet. Det ger olika horisonter, samtidigt som livets tidshorisonter förflyttats för oss båda.

Du frågade om mina reflexioner från presidentvalet. Ska strax ge några. Men först vill jag nämna det viktigaste som hänt detta märkliga år, och det är verkligen märkvärdigt: VACCINET!

Normalt tar det kanske tio år att utveckla ett nytt vaccin och sedan kunna producera det, distribuera det och få sprutan in i armen på miljontals människor. Nu har allt det här gått på tio månader, vad gäller vaccin mot covid-19. Det är något av ett mirakel. Få, om någon, trodde att det skulle vara möjligt.

Om det är något positivt Trumpadministrationen är värd att minnas för, så är det detta. »Operation Warp Speed«, som projektet benämns (känt från Star Trek), byggde på att ta medvetna risker för misslyckande eftersom vikten av framgång var så stor. Projektet rensades från onödigt byråkrati (och den är normalt omfattande i USA). Kongressen anslag sammanlagt 17 miljarder dollar i mars och maj, motsvarande ungefär 150 miljarder svenska kronor. Åtta företag inbjöds till en tävlan om att få fram ett vaccin, mot ersättningar var och en kring miljarden dollar även om de misslyckades. Olika led kördes parallellt, så att man byggde upp produktionskapacitet samtidigt som utvecklingsarbetet pågick och utan garantier för att det skulle finnas något vaccin att producera. Att producera vaccin i masskala, här närmast 600 miljoner doser för amerikanerna, är ingen enkel sak. FDA, den respekterade amerikanska läkemedelsmyndigheten, satte en gräns för effektivitet för att kunna godkänna ett vaccin: minst 50 procent.

Det medicinföretag som lyckades först blev giganten Pfizer, i samspel med lilla tyska innovationsföretaget Biontech. Pfizer, med svensken Mikael Dolsten som chef för forskningen, bestämde sig för att helt avstå från statligt stöd för att forskarna

skulle kunna arbeta så ostörda från byråkrati som möjligt. Effektivitet av det framtagna vaccinet, som annonserades 9 november: 90–95 procent! Det är samma höga verkningsgrad som för vaccin mot mässlingen.

Här finns flera hjältar. Ugur Sahin och Özlem Türeci bakom Biontech är två av dem – serieentreprenörer som satt in privata pengar från tidigare företagsbyggen för att göra det verkligt viktiga: finna nya metoder mot cancer. När kallelsen till att utveckla ett vaccin mot covid-19 kom, ställde de snabbt om fokus för en tid. Det andra framgångsföretaget i vaccinutvecklingen, Moderna, grundades 2010 av ett riskkapitalbolag och har med hjälp av personaloptioner kunnat dra till sig ypperlig talang från hela världen.

Privata förmögenheter och riskkapitalbolag – »fy så hemskt« låter det väl på sina håll i Sverige, såvitt jag förstått den ideologiska vinden rörande företagande. Men forskarna och andra medarbetare i de här företagen har haft en enorm inre drivkraft att bidra till att befria mänskligheten från en pandemi som lamslagit våra samhällen. De är inte mindre personligt engagerade för ett samhällsnyttigt mål bara för att de arbetar i privata företag och inte i en offentlig byråkrati. Och i det privata har de getts frihetsgraden att fokusera helt på uppgiften.

En anledning till att jag blir så upprymd av det här, är att metoden – både bakom vaccinet och vad gäller processen för utveckling – kan förebygga större genombrott. Vaccin bygger ju normalt på dödade eller försvagade varianter av det virus man vill bekämpa. Här har Pfizer och Moderna i stället utvecklat syntetiska vaccin byggda på vad som kallas »messenger RNA«, »budbärar-RNA«. Celler luras att tro att ett virus attackerar; immunförsvaret mobiliseras och när den verkliga fienden kommer är det redo att attackera. Den nya gentekniken, med dess